

Domènec Latorre i les seves entitats del nacionalisme radical català: L'Avençada, La Barricada i Pàtria Nova (1918-1939)

Domènec Latorre and his Radical Catalan Nationalist organizations: L'Avençada, La Barricada and Pàtria Nova (1918-1939)

per Joan Esculies Serrat

Universitat Pompeu Fabra

RESUM:

Aquest article ressegueix la història de les tres entitats del nacionalisme radical català que l'activista intransigent Domènec Latorre va promoure; el Grop Joventut L'Avençada, el Grop La Barricada i la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova. S'analitzen les seves respectives fundacions, els seus quadres dirigents, activitats i importància en el món ultracatalanista. Així mateix es ressegueix la seva relació amb la Federació Nacionalista Democràtica i l'Estat Català de Francesc Macià, el pas per la Dictadura primoriverista i la reorganització en l'etapa republicana i adhesió a Esquerra Republicana de Catalunya. El treball sosté que malgrat no disposar d'un nombre elevat de socis, aquestes entitats van aconseguir anomenada gràcies a la tasca propagandística del seu promotor.

PARAULES CLAU:

Domènec Latorre, L'Avençada, La Barricada, Pàtria Nova, nacionalisme radical català, *L'intransigent*, Francesc Macià, Federació Democràtica Nacionalista, Estat Català, ERC.

ABSTRACT:

The article explores the history of the three Radical Catalan Nationalist organizations promoted by the activist Domènec Latorre: the Grop Joventut L'Avençada, the Grop La Barricada and the Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova. It studies their respective foundations, their cadres and activities and their importance within Catalan Nationalism. It also examines their relationship with Francesc Macià's political parties, the Federació Democràtica Nacionalista and Estat Català, the underground years during Primo de Rivera's dictatorship, their resurgence in the Republican period and the integration within Esquerra Republicana. It argues that despite not having a large number of members, these organizations enjoyed a high profile thanks to their promoter's propaganda work.

KEY WORDS:

Domènec Latorre, L'Avençada, La Barricada, Pàtria Nova, Radical Catalan Nationalism, *L'intransigent*, Francesc Macià, Federació Democràtica Nacionalista, Estat Català, ERC.

Malgrat no haver ostentat cap càrrec, ni al govern de la Generalitat de Catalunya, ni a l'Ajuntament de Barcelona, ni a l'Esquerra Republicana de Catalunya

Data de recepció: octubre 2012; versió definitiva: desembre 2012.

(ERC) durant l'etapa republicana parlamentària (1931-1936), ni durant la Guerra Civil espanyola (1936-1939), la figura de Domènec Latorre Soler ha gaudit d'una certa anomenada en la historiografia del catalanisme, sobretot, arran de la publicació de la seva biografia l'any 2003.¹ A Domènec Latorre, *afusellat per catalanista*, l'historiador, polític i advocat Josep Benet va resseguir la trajectòria d'aquest activista del nacionalisme radical català amb l'objecte de provar que fou afusellat el maig de 1939 pels militars rebels una vegada entrats a Barcelona sense altre motiu –atès que no va combatre ni participar en fets de sang a la rereguarda– que la seva ideologia, com el títol de la seva obra bé indica.

El nacionalisme radical o intransigent català –també ultracatalanisme– del que formava part Latorre va aparèixer amb la deriva cap a posicions separatistes amb tints socialitzants d'un petit espectre del nacionalisme català a l'inici del segle xx. Amb tot, no va ser fins al 1913 que va començar a tenir una estructura mínima organitzada, a redós dels centres i casals adherits a la Unió Catalanista. I no va consolidar-se fins veure un auge important de les seves activitats i estructuració –dins de la seva limitació– en els anys 1918 i 1919 i posteriors. Aquest auge fou el resultat de múltiples factors. Sobretot, però, de la combinació del fracàs de la Lliga Regionalista per aconseguir una autonomia política catalana malgrat la seva intervenció en els successius governs espanyols i de la finalització de la Primera Guerra Mundial, després de la qual, els ultracatalanistes esperaven que els aliats donarien una solució internacional al plet català.

Aquest nacionalisme radical més que una ideologia coherent era constituït per un cúmul de símbols literaris, imatges derivades del romanticisme i referències històriques embolcallant l'afermament de la llengua i de la cultura social catalanes. Els seus rengles els formaven *grosso modo* fadrísters de l'interior agrari català que havien emigrat a les ciutats industrials, sobretot a Barcelona, en el primer quart de segle xx i els fills dels immigrants catalans que havien fet el mateix en el darrer quart del segle xix. La majoria dels quals estaven afiliats al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) i treballaven en el sector terciari.²

La concepció ideològica de l'ultracatalanisme, herència en bona mesura de les posicions de la Unió Catalanista, girava entorn tres eixos. En primer lloc, un separatisme poc concret, reivindicant la «llibertat de Catalunya» mitjançant un pacte amb un estat espanyol o ibèric –sense concretar si la base d'aquest havia de ser federal, confederal o estatutari–, o en ocasions, encara que no era l'habitual, presentant-se com a independentista. En segon lloc, el rebuig a participar en la con-

1. J. BENET, *Domènec Latorre, afusellat per catalanista*, Barcelona, Edicions 62, 2003.

2. J. ESCULIES, *Via fora, lladres! El separatisme català i el teatre patriòtic*, Barcelona, Edicions de 1984; J. COLOMER, *La temptació separatista a Catalunya. Els orígens (1895-1917)*, Barcelona, Columna, 1995, 19, 42, 54; E. UCÉLAY-D'A CAL, «Llegir a capital: Rango urbano, rivalidades interurbanas y la imaginación nacionalista en la España del siglo xx», *Papers de la Fundació Rafael Campalans*, 2002, 3-60; J. ESCULIES, «Independència frustrada», *Avui* (suplement A+A+), 11 de gener de 2009, 6-7; M. MACMILLAN, *París, 1919. Seis meses que cambiaron el mundo*, Barcelona, Tusquets Editores, 2005; X. M. NÚÑEZ SEIXAS, *Internacionalitzar el nacionalisme. El catalanisme polític i la qüestió de les minories nacionals a Europa (1914-1936)*, Catarroja, Afers, 2010.

tesa electoral i a donar suport a cap partit polític explícitament, mantenint el seu antielectoralisme, que no apoliticisme. La visió de la contesa electoral com un afer corrupte e ineficax era heretat dels plantejaments inicials del nacionalisme català. Aquest, presentant-se com a regenerador del marc espanyol, rebutjava les eleccions considerant que el catalanisme en el seu conjunt no havia de desgastar-se, ni enfrontar les seves diferents tendències. En tercer lloc, el nacionalisme radical tenia un tarannà socialitzant present, però encara incipient. La recerca d'un apropament del nacionalisme català als obrers serà una constant d'aquest espai polític, a l'hora que s'insistirà en una crítica a la Lliga per voler-se apropiat de *tot* el nacionalisme i projectar enfront dels obrers una imatge d'aquest com a conservador.³

Malgrat haver-se definit aquest marc ideològic, de l'ultracatalanisme se'n citen els noms de les entitats que en formaven part, a mode d'exemple, per il·lustrar-lo, però no s'ha parat atenció a la seves aparicions i desaparicions, denominacions, activitats, interrelació dels seus membres o vinculació amb partits polítics en el període anterior a la Dictadura de Primo de Rivera o amb l'ERC en el període republicà. La focalització de la biografia de Benet en el tràgic final de Latorre va fer també que el vincle d'aquest amb les diferents entitats del nacionalisme radical que va promoure i la història d'aquestes a penes fos resseguit. Aquest article no es planteja com una revisió del treball de Benet sinó que pretén aportar més llum a l'aparició i estructuració d'un sector del nacionalisme català del qual manquen gairebé per complet estudis monogràfics sobre les entitats que el van formar.

El text usa Latorre d'eix vertebrador del desenvolupament de les tres entitats amb les quals va vincular-se –el Grop Joventut L'Avençada, el Grop La Barricada, i la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova–, perquè el seu paper com a impulsor d'aquestes és clau per comprendre-les, però en el cas concret de la seva figura només pot considerar-se una primera aproximació biogràfica, lluny del tractament hagiogràfic que en va fer Benet. L'objecte principal de l'article és, doncs, presentar la història de les entitats, els seus quadres i les seves activitats, per tal de completar la comprensió i el paper de les organitzacions intransigents en el marc d'aquest moviment.

L'aparició del Grop Joventut L'Avençada

Domènec Latorre va néixer a les Corts de Sarrià el 1893, municipi que s'annexaria a Barcelona quatre anys després. Era fill de pare aragonès, que havia arribat a Catalunya quan era adolescent, i de mare sitgetana. L'any 1914, Latorre es va lliurar de fer el servei militar perquè tenia un braç més curt que l'altre. Sense que es pugui confirmar, sembla que en el marc d'una manifestació catalanista un cop de sabre de la policia li hauria trencat el braç i aquest s'hauria curat malament perquè

3. Encara que sense detallar aquests aspectes, l'historiador ENRIC UCELAY-DA CAL va establir els paràmetres de l'estudi de l'ultracatalanisme a partir de les seves dues tesis doctorals *Estat Català. The Strategies of Separation and Revolution of Catalan Radical Nationalism (1919-1923)*, Nova York, Columbia University, 1979; i *El nacionalisme radical català i la resistència a la Dictadura de Primo de Rivera (1923-1931)*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1983.

el jove ho hauria amagat a casa. Latorre era soci del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) i de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC).⁴

La seva professió, que exerciria tota la vida encara que no sempre a jornada completa, era auxiliar de farmàcia. És a dir, ajudar al farmacèutic en les tasques que fos menester tant al laboratori de la rebotiga com despatxant al taulell del negoci. Latorre era donat a fiar i a oferir productes de franc a les persones amb dificultats i això li havia causat més d'una discussió amb els amos dels negocis on treballava. També, a causa de l'incessant activisme, no sempre arribava puntual a la feina, fet que li va ocasionar més d'un encontre amb els seus caps.⁵

A través del CADCI, el jove va entrar en contacte amb la Unió Catalanista i ben aviat va esdevenir un fervent seguidor del doctor Domènec Martí i Julià, que va presidir l'entitat entre 1903 i 1916. És probable que l'hagués conegut i tractat, no només a través d'aquestes organitzacions, sinó també perquè Latorre procedia del barri de les Corts i el psiquiatre hi dirigia des de 1909 l'Institut Frenopàtic. Ben aviat, l'auxiliar va esdevenir un dels seguidors més fervents dels preceptes ideològics del doctor, segons els quals, l'alliberament nacional i el social eren les dues cares d'una mateixa moneda. En aquest sentit, l'activista mai no es va moure de la defensa del nacionalisme socialitzant popularitzat per Martí i Julià.⁶

L'11 de setembre de 1916, Latorre va ser detingut en el marc de diverses càrregues policials quan prenia part en l'ofrena floral a l'estàtua de Rafel Casanova. Hi havia anat com a membre del Grop Català/Catalanista La Barricada. Una entitat intransigent apareguda cap a la fi de l'agost de 1914, adherida a la Unió Catalanista, i de la qual també formava part el seu germà, Jaume, i el seu inseparable amic, el representant de comerç Paulí Ruença Oliva qui, a l'agost de 1920, arribaria a fundar el Comitè de viatjants Pro-Catalunya per fer propaganda d'aquesta a l'interior del país i a l'estranger.⁷ Ruença, com Latorre, situava el marc del seu ideal catalanista en el nacionalisme radical, assegurant que aquest no s'avenia:

Amb un migrat nacionalisme econòmic que té d'enriquir Catalunya, ni molt menys amb el conte xinès de l'Espanya gran [defensada per la Lliga]. Creiem que l'ideal d'alliberar un poble és quelcom més important que enri-

4. BENET, Domènec..., 16-17.

5. Entrevista telefònica a Roser Latorre Gaia, filla de Domènec Latorre, 16 de setembre de 2012.

6. J. LLORENS, *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític: dels orígens a la presidència del Dr. Martí i Julià (1891-1903)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, (PAM), 1992; J. COLOMER, *Martí i Julià: notas para una biografía política*, tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1975, 214-220; J. COLOMER, «El doctor Domènec Martí i Julià (1861-1917). Un esbós de biografia política», *L'Avenç* 4, 1977, 10-16; M. LLADONOSA, *Catalanisme i moviment obrer: el CADCI entre 1903 i 1923*, Barcelona, PAM, 1988, 259.

7. *Renatxement* 196, 3 de setembre de 1914, 452; 198, 17 de setembre de 1914, 494; D. LATORRE, «Del meu empresonament», *L'Intransigent* 2, any 1, 8 de setembre de 1918, 3; 31, any II, 5 de juny de 1919, 4; «Propaganda nacionalista», *La Veu de Catalunya*, 25 d'agost de 1920, 6.

quir-lo consentint, a canvi d'això, que li sigui imposada una llengua, uns drets i uns costums exòtics. [...] Tot el què no sigui reconèixer la Nacionalitat Catalana és perdre el temps.⁸

L'activitat de La Barricada, però, va ser escassa i va esllangir-se ben aviat, i no n'han romàs més que un parell de mencions esporàdiques.⁹ No va ser fins al setembre de 1918 que Latorre va començar a fer-se un nom en el món ultracatalanista. Malgrat la seva formació al CADCI i la seva feina, Domènec sentia una forta vocació periodística i desitjava exercir com a periodista.¹⁰ Però, potser perquè escrivia amb més cor que traça, periodistes consolidats com ara Domènec Guansé considerarien d'ell que «no era un gran escriptor».¹¹

Conscient de les seves limitacions, en comptes de maldar per aconseguir una col·laboració en un periòdic de relleu, Latorre va aconseguir donar sortida al seu anhel, unint les seves dues passions –la periodística i l'activisme nacionalista– fundant la seva pròpia publicació. D'aquesta manera, l'1 de setembre d'aquell any va aparèixer el setmanari *L'Intransigent*, *periòdic nacionalista de joventuts*, adherit a la Unió Catalanista, amb redacció al local d'aquesta, al carrer Canuda, 4. El periòdic tenia dues pàgines en format llençol a quatre columnes, valia deu cèntims i sortia els dijous. Amb alguna intermitència a causa de les mesures governatives en van aparèixer cinquanta-un números fins al 18 de febrer de 1922.¹²

Latorre en seria el director perpetu, mentre que Joan Ramírez en fou inicialment l'administrador. Desapareguts els dos òrgans de premsa de la Unió –els setmanaris *Renaixement*, publicat entre el setembre de 1910 i l'octubre de 1916, i *La Nació*, publicat entre el juliol de 1915 i l'abril de 1917–, *L'Intransigent* va esdevenir el major altaveu del nacionalisme radical català en el moment en què aquest s'anava configurant organitzativament. En ocasions, fins i tot va tenir una mena de consell de redacció amb la participació de representants de les entitats d'aquest medi, a banda de les de Latorre, com el Bloc Nacionalista Obrer Germinal, representat per Ramon Bonet, la Joventut Nacionalista La Falç, amb el seu secretari Miquel Albert Barris, i l'Orfeó Canigó, amb Josep Maria Curet.¹³

El setmanari donava cobertura a les activitats d'altres entitats ultracatalanistes com la Joventut Nacionalista Renaixença, la Joventut Nacionalista La Falç, la Joventut Catalanista Els Nétts dels Almogàvers que era la secció de propaganda del Casal Nacionalista Martinenc del barri de Sant Martí de Provençals, la Joventut Catalanis-

8. P. RUENSA, «Nacionalisme Radical», *L'Intransigent* 2, any 1, 8 de setembre de 1918, 2. El seu cognom es troba en les dues versions, Ruensa i Ruença. Hem usat la darrera perquè és la més habitual.

9. *L'Intransigent* 4, any 1, 26 de setembre de 1918, 4.

10. Entrevista telefònica a Roser Latorre...

11. D. GUANSÉ, «Aniversari d'un crim. Domènec Latorre, afusellat per català», *Germanor* (Santiago de Xile), juny-juliol 1940; F. FODUET, «Domènec Guansé, entre el periodisme i la literatura (1924-1939)», dins D. GUANSÉ, *La revolució cívica*, Valls, Cossetània Edicions, 3-19.

12. «L'Intransigent», *La Veu de Catalunya*, 17 de juliol de 1919, 6.

13. «L'Intransigent», *La Veu de Catalunya*, 14 d'abril de 1920, 7.

ta La Coronela, el Centre Nacionalista Català, la Joventut Nacionalista Sang Nova del Centre Republicà Català Sang Nova d'Hostafranchs, entre d'altres.¹⁴

Sens dubte, si el nom de Latorre era conegut en el medi ultracatalanista ho era arran del seu periòdic. Algunes entitats del nacionalisme radical van arribar a disposar de publicacions pròpies, normalment de molt curta durada, sovint no podent passar de la mitja dotzena de números, però cap d'elles no exercia la funció d'altaveu global i durador que complia *L'Intransigent*. En el seu editorial inicial quedava, a més, molt clar el seu objectiu de «fer Pàtria» i saludava la premsa catalana, la de les «restants nacions d'Ibèria», les agrupacions catalanes i les obreres «encar que algunes d'aquestes vulguin desconèixer el fet real de la nacionalitat catalana». Així com també, en essència, tots els joves catalans «que tenen per credo la santa estridència, que no volen saber res d'avinences ni de Espanyes grans i resumeixen totes les seves aspiracions amb un sol concepte, amb un sol Ideal: Catalunya».¹⁵ Una mostra més d'aquest separatisme poc concret.

L'aparició de *L'Intransigent* va coincidir amb la de la primera entitat ultracatalanista promoguda per Latorre, el Grup Joventut L'Avençada, adherida a la Unió Catalanista, que va celebrar la inaugural de les seves tasques a mitjan octubre d'aquell any. L'ús forçat de *Grup* i *Avençada* en comptes de *Grup* i *Avançada* sorgia de la necessitat de marcar distància amb el més mínim dring de castellà que pogués tenir el nom. D'altra banda, la denominació *Avençada* no era del tot original. Durant l'etapa en què el catalanisme s'havia polititzat i el regionalisme havia deixat pas al nacionalisme, en el tombant del segle XIX al XX, diversos grups havien adoptat la fórmula de denominar-se *Avens*. Es tractava de proclamar-se nou, presentar-se com a renovador, el mateix que significava el mot *joventut*, i mostrar-se com a capdavaners d'una política i unes idees noves.¹⁶

L'Avençada tenia el seu estatge al carrer Sant Honorat, 7, que compartia amb altres entitats, com ara el Centre Nacionalista Català.¹⁷ Aquesta darrera era l'entitat sorgida a l'estiu de 1916 arran de la reorganització de casals de la Unió Catalanista distribuïts pels diferents districtes barcelonins després del fracàs de Martí i Julià a reconvertir la Unió Catalanista en un partit polític.¹⁸

14. «Salutació», *L'Intransigent* 1, any I, 1 de setembre de 1918, 1.

15. «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, 9 d'octubre de 1918, 6; J. L. MARFANY, *La cultura del catalanisme*, Barcelona, Empúries, 1996, 387-400; J. R. GILLIS, *Youth and History. Tradition and Change in European Age Relations, 1770-Present*, Londres, Academic Press, 1981, 57-93; E. UCHLAY-DA CAL, «Joventut i nacionalisme radical català 1910-1987», dins *La joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una història*, vol. I, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1987, 182-193; S. LUZZATO, «Jóvenes rebeldes y revolucionarios (1789-1917)», dins G. LEVI i J. C. SCHMITT (ed.), *Historia de los jóvenes*, vol. II, Madrid, Taurus, 1996, 241-310.

16. «Grup Joventut L'Avençada», *L'Intransigent* 1, any I, 1 de setembre de 1918, 4; «Miting d'Afirmació Nacionalista» 8, any I, 25 d'octubre de 1918, 4; «Grup Joventut L'Avençada» 10, any I, 7 de novembre de 1918, 4; «La Joventut L'Avençada» 20, any II, 24 de gener de 1919, 4.

17. *La Nació* 38, any II, 18 març 1916, 8; 35, any II, 25 març 1916, 8; 57, any II, 26 agost 1916, 8; 61, any II, 23 setembre 1916, 8; S. IZQUIERDO, *República i autonomia. El difícil arrelament del catalanisme d'esquerra 1904-1931*, Catarroja, Afers, 2006.

El primer consell directiu de L'Avençada el va presidir Ruença, mentre que Domènec n'ocupava la vocalia segona i el seu germà, Jaume, n'era el comptador. Completaven la junta Domènec Torres Jené com a vicepresident, C. Alemany Tubau com a secretari, M. Carbó Pasqual com a vicesecretari, Aristides Cot Vila –cantaire de l'Orfeó Gracienc– com a tresorer, A. Huguet com a caixer, J. Rovira com a bibliotecari i B. Solé Valls com a vocal primer. Latorre, junt a Ruença i Cot, era qui més activament participava com a orador en nom del Grop en els diferents actes d'afirmació nacionalista. Aquests dos, a més, eren també redactors del periòdic.¹⁸

Encara que no ho fos obertament, *L'intransigent* era de facto l'òrgan d'expressió de L'Avençada i les seves activitats eren les més ressenyades. Cal tenir present aquest darrer aspecte a l'hora de valorar la importància de l'organització perquè era, com és obvi, l'entitat de la qual es disposava de més informació i la que la redacció del periòdic tenia més interès a promoure, parlant tant d'accions pròpies com d'altri en les quals participava. Per tant, d'entrada cal prendre una certa reserva en comparar el múscul de L'Avençada amb el de la resta d'organitzacions que hi apareixien, sobretot amb La Falç i Els Nétts dels Almogàvers, les més dinàmiques.

Les activitats de les organitzacions intransigents, celebrades els dissabtes al vespre i els diumenges, comprenien eminentment ballades i audicions de sardanes, excursions als afores de Barcelona, quadres escènics i danses representades pels propis elencs teatrals o esbarts, l'esport i, en menor mesura –perquè tot i ser l'objecte final de la seva creació resultaven molt més avorrits–, es feien conferències i mitings a Barcelona i rodalies. Latorre, si bé també participaria de les excursions i el lleure d'altres entitats, va dedicar-se bàsicament a promoure actes d'afirmació nacionalista.¹⁹ Aquests, la major part d'ocasions, tenien els mateixos oradors i l'únic que canviava era el local de l'entitat que els hostatjava.

La capacitat de generar activitats de lleure, per una banda, i l'arrelament a un barri concret, per l'altra, eren els dos elements clau que determinaven la capacitat d'atracció de socis. Afegit a la disposició d'un grup femení propi i, per tant, de la presència assegurada de noies en les seves activitats. Perquè, més enllà de les pretensions dels elements més polititzats, les entitats eren llocs de socialització on s'anava a divertir-se i a trobar parella. Un fet que, organitzacions com el CADCI, eminentment masculines, no permetien.²⁰

En no complir aquestes coordenades i centrar-se en la promoció d'actes d'afirmació nacionalista que, d'entre totes les activitats, eren les que menys públic arros-

18. «Miting d'Afirmació Nacionalista», *L'intransigent* 10, any I, 10, 7 de novembre de 1918, 2; «Miting d'Afirmació Nacionalista», 11, any I, 15 de novembre de 1918, 3; «Grop Joventut L'Avençada» 13, any I, 29 de novembre de 1918, 4.

19. *L'intransigent* 2, any I, 8 de setembre de 1918, 3; «Miting Nacionalista Radical», 4, any I, 26 de setembre de 1918, 4; «Grop Joventut L'Avençada», 5, any I, 3 d'octubre de 1918, 4; «Grop Joventut L'Avençada», 7, any I, 17 d'octubre de 1918, 4; «Grop Joventut L'Avençada», 18, any II, 11 de gener de 1919, 4; «Joventut L'Avençada», 27, any II, 20 de març de 1919, 4.

20. M. ALBERT BARRIS, *Memòries*, inèdit, Montpeller, agost de 1939, arxiu familiar dels seus descendents; M. A. VELASCO (ed.), *Miquel Ferrer Sanxis. Memòries (1920-1970). 50 anys d'acció política, social i cultural catalana*, Barcelona, Fundació Josep Comaposada - UGT, 2008, 197.

segaven, L'Avençada no va aconseguir aplegar un gran estol de socis que, en el millor dels casos, podia rondar la vintena. Altres entitats, en canvi, com ara La Falç –la fundació de la qual Benet va atribuir erròniament a Latorre–, van desplegar una important activitat i això els permeté de tenir, en a penes mig any, dos-cents socis, i en un any rondar-ne els tres-cents. Aquesta i Els Nétts dels Almogàvers van ser, molt probablement, les dues entitats que van arribar a tenir més adherits.

En canvi, Latorre ja des d'un principi va optar per promoure una altra mena d'accions. Les quals eren de gestió més costosa, però que quan reeixien aconseguien un impacte notable, assolint repercussió més enllà del medi ultracatalanista. Es tractava de l'obertura de subscripcions per aplegar fons per homenatjar prohoms del catalanisme, de la petició de bateig de carrers barcelonins amb el nom de patums o de la constitució de comissions per dedicar-los un monument, així com el recordatori constant de fer una ofrena floral a les seves tombes en l'aniversari del seu traspàs.²¹

Ja a l'octubre de 1918, a través de L'Avençada, Latorre va demanar a l'Ajuntament de Barcelona la conveniència de canviar el nom del carrer Canuda pel de Martí i Julià, mort el 20 de juny de 1917. Des del primer número de *L'intransigent* s'havien publicat nombrosos articles que el psiquiatre havia escrit al llarg de la seva trajectòria i les glosses a la seva persona eren constants. I des de les seves pàgines s'afirmava que «celebrem tan noble iniciativa i el cos de redacció ens hi adherim de tot cor, com si l'entitat i el periòdic no estiguessin formades per gairebé les mateixes persones. Era una estratègia que Domènec faria servir molt sovint.²² L'Ajuntament, però, trigaria a donar-hi resposta.

D'altra banda, L'Avençada era habitual de les visites als nacionalistes empresonats els diumenges al matí, a les quals recomanava assistir-hi «amb barretina».²³ No deixava de ser un acte de solidaritat vers unes persones en unes circumstàncies que el mateix Latorre coneixia molt bé. Al llarg de la seva trajectòria d'activista entre 1918 i 1923, Domènec va ser detingut i engarjolat com a mínim en mitja dotzena d'ocasions. Ho fou, per exemple, en el marc de la campanya endegada per la Lliga per la consecució d'un estatut d'autonomia per a Catalunya entre novembre de 1918 i febrer de 1919.²⁴ *L'intransigent* també va ser clausurat en diverses ocasions per l'autoritat governativa amb multes de fins a dues-centes cinquanta pessetes.²⁵

21. «Per la memòria del doctor Domènec Martí i Julià», *La Veu de Catalunya*, 9 de maig de 1919, 8.

22. «Grop Joventut L'Avençada», *L'intransigent* 9, any I, 31 d'octubre de 1918, 4.

23. «Polítics», *La Veu de Catalunya*, 25 de desembre de 1918, 8; «Polítics», *La Veu de Catalunya*, 28 de desembre de 1918, 6; «La Diada de la Llengua Catalana», *La Nació*, 1 de gener de 1916, 1.

24. *L'intransigent* 20, any II, 24 de gener de 1919, 4.

25. «L'intransigent», *La Veu de Catalunya*, 29 d'abril de 1919, 6; «Àpat suspès», 24 de maig de 1919, 8.

En el marc de la campanya autonomista, moment en què el nacionalisme intransigent va entrar en fase d'ebullició²⁶, fet que faria aparèixer durant l'any 1919 un bon grapat de noves entitats en aquest medi, L'Avençada va impulsar la convocatòria d'un gran miting d'afirmació nacional al Casal Nacionalista Sagrerenc, adherit a la Unió Catalanista, pel matí del diumenge 5 de gener de 1919. Hi havia anunciada la participació de Latorre i Armengol Mercader per L'Avençada, Ruença per L'*Intransigent*, i representants de La Falç, Renaixença, Els Néts dels Almogàvers. Finalment, però, el mateix dia el va suspendre davant la gran quantitat de policia present.²⁷

A l'edifici on tenia l'estatge L'Avençada, a Sant Honorat, 7, també s'hi va establir el quarter general de la Federació Democràtica Nacionalista (FDN) del diputat a Corts, Francesc Macià. Després que la tardor anterior hagués provat, sense èxit, de crear el Partit Nacionalista Obrer, la FDN, que donaria a conèixer al febrer de 1919, constituïria el seu primer partit polític. Macià aspirava a reunir-hi «a tots els elements demòcrates i nacionalistes de Catalunya», i aplegar al seu voltant les reivindicacions dels treballadors, sobretot els del sector serveis –com els afiliats al CADCI– i sintetitzar-les amb el catalanisme exaltat.²⁸

Durant aquell mes de febrer, L'Avençada va canviar el seu consell directiu. Latorre va mantenir la vocalia segona de l'entitat, que va passar a presidir Joaquim Homet, amb Joaquim Mercer de vicepresident, Antoni Ollé de secretari, Josep Toullet de vicesecretari, Domènec Soler de comptador, Domènec Torras de caixer i com a vocals primer i tercer, Vicenç Peirató i Amadeu Casasayas.²⁹ Un parell de mesos després, l'entitat, amb l'ajut de L'*Intransigent*, va organitzar una funció patriòtica a l'Ateneu Obrer del districte II, antic Teatre Olimpo, amb l'assistència de la Joventut Sang Nova, La Falç, Renaixença, La Coronela, la Joventut Nacionalista de la Barceloneta, l'Ateneu Nacionalista del districte III, socis del CADCI i la presència del doctor Joan Solé i Pla, president de la Unió Catalanista aleshores. I també del dramaturg i dependent de la Llibreria Espanyola, Josep Burgas, molt popular entre els ultracatalanistes pels seus drames patriòtics com ara *Els Segadors de Polònia* (1912) o *Jordí Erín* (1906).³⁰

26. A. BAIGELLS, E. PUJOL i J. SABATER, *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*, Barcelona, Proa, 1996, 109-129; A. BAIGELLS, *El projecte d'Autonomia de la Mancomunitat de Catalunya del 1919 i el seu context històric*, Barcelona, Parlament de Catalunya, 2010, 27-40; J. CASASAS, «La radicalització del catalanisme», *L'Avenc* 69, 1984, 240-245.

27. «Miting d'Afirmació Nacionalista Radical», *La Veu de Catalunya*, 3 de gener de 1919, 6; «El miting de La Segre», 7 de gener de 1919, 6.

28. I. MOLAS, «Federació Democràtica Nacionalista (1919-1923)», *Recerques* 4, 1973, 137-153; «Acció Nacionalista», *L'Estat Català* 14, any II, 1 de juny de 1923, 4; F. MACIÀ, «La FDN davant el problema obrer», dins J. M. ROIG i ROSICH, *Francesc Macià. Polític, teòric, agitador. Documents (1907-1931)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2010, 291-297; *Francesc Macià: de militar espanyol a independentista català, 1907-1923*, Barcelona, L'Esfera dels Llibres, 2006, 191-192.

29. «Joventut L'Avençada», *L'Intransigent* 22, any II, 6 de febrer de 1919, 4.

30. «Funció Patriòtica», *La Veu de Catalunya*, 26 d'abril de 1919, 6; J. LANES-MARSAU, «Periodisme satíric en català del que ara's parla: la Llibreria Espanyola d'Innocenci López i Bernagosa», ponència en la jornada *La literatura catalana en el segle XIX*, Programme du Séminaire d'Études

La coincidència d'emplaçament amb el partit de Macià, en un edifici que, igual que el de la Unió Catalanista del carrer Canuda, acollia nombroses entitats intransigents, així com la coincidència de pensament, va fer que el Grop Joventut s'adherís a la FDN a la darrereria de maig de 1919. Aleshores també va constituir una secció excursionista i un quadre escènic, potser adonant-se que per atraure altres joves calia combinar els actes polítics amb el lleure. Amb tot, no es té constància de quin fou el resultat d'aquesta operació perquè l'entitat va continuar focalitzada en l'activisme polític.³¹

L'aparició de la Joventut La Barricada

A la fi de maig, el trio format per Domènec i Jaume Latorre i Paulí Ruença va fundar una nova entitat ultracatalanista al districte IV denominada Joventut La Barricada –en ocasions també Joventut Nacionalista La Barricada, Grup La Barricada o Grop Català La Barricada.³² Els tres companys van voler d'aquesta manera recuperar el nom de la primera entitat homònima a la qual havien pertangut, que no promogut, i que s'havia esllanguit. Si bé, d'acord amb *La Veu de Catalunya*, un suposat consell general d'aquest Grup La Barricada inicial havia determinat canviar-ne el nom i constituir-se en Joventut Nacionalista La Barricada, la qual cosa suposaria una activitat fins aquell moment que, de fet, no havia tingut.³³

FIGURA 1

Segell del Grup Català La Barricada en homenatge a Martí i Julià i la Unió Catalanista

Font: *L'Estat Català* 16, 1922.

Catalanes (SEC), Centre de Recherches Interdisciplinaires sur les Mondes Ibériques Contemporains, Université Paris-Sorbonne, París, 4 de juny de 2007; «Josep Burgas» a *Lectura Popular: Biblioteca Autors Populars*, Barcelona, Il·lustració Catalana, vol. 128, 161-162.

31. «Grop Joventut L'Avençada», *La Veu de Catalunya*, 22 de maig de 1919, 7; «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, 21 de juny de 1919, 7.

32. *L'Intransigent* 31, any II, 5 de juny de 1919, 4.

33. «La Barricada», *La Veu de Catalunya*, 23 de setembre de 1919, 7.

No ha quedat constància, però, de la raó que motivà la reconversió/fundació d'aquesta nova organització. Existeixen diverses hipòtesis plausibles que podrien estar al darrere, bé de manera única o conjunta. D'una banda, és possible que es volgués constituir una entitat arrelada a la part alta de l'Eixample dret, al límit amb Gràcia, tenint present que L'Avençada tenia el seu estatge a Ciutat Vella. Podria ser també que, rere aquest propòsit es volgués ajudar a expandir el projecte de Macià pel barri gracienc. D'altra banda, en la darrera remodelació de la junta de L'Avençada, ja no apareixien ni Jaume Latorre, ni Paulí Ruença ni Aristides Cot. Vers el juny de 1919, Homet continuava de president i Salvador Rosés havia ocupat la vicepresidència.³⁴ Aquest fet, bé que podia deure's a altres variables, però també podria emmarcar-se en desavinences personals.

Precisament, el fet que cadascú o cada penya o grup d'amics volgués tenir el seu centre per aparèixer davant la resta com el més intransigent o el més actiu fou un dels motius que van impossibilitar la unió de les diverses entitats ultracatalanistes en una d'única o, si més no, una federació de joventuts ultracatalanistes. Des de *L'intransigent*, el jove auxiliar de farmàcia va promoure nombroses trobades entre les que conformaven el nacionalisme radical barceloní sense aconseguir aquesta unió. També L'Avençada va provar una altra via; la de convèncer aquestes que s'adherissin a la FDN. Cosa que tampoc no va aconseguir.³⁵

De fet, les de Latorre van ser de les poques entitats de l'ultracatalanisme que es van adherir al projecte polític de Macià. La resta simplement li guardaven simpatia, però el seu antielectoralisme fervent no els permetia veure en la contesa electoral l'opció que prometia l'excoronel. Fins i tot, La Falç que el tenia de president honorari s'hi va resistir. En canvi, la devoció de Latorre per Macià, vist com l'hereu polític de Martí i Julià, també va durar tota la vida. Plegats van ser detinguts, o millor retinguts, després de la celebració d'alguns mitings i el primer assegurava que havien estat «incomptables tots aquells actes en què al costat d'en Macià [...] se'ns titllava de ximples».³⁶

Amb tot, la Joventut La Barricada no aparegué mai tan ressenyada com L'Avençada, ni participà d'activitats que no fossin estrictament d'afirmació nacionalista. Sense que es pugui determinar amb certesa, és plausible que aquesta, el seu nom en dóna una idea, fos una entitat, segurament amb molt pocs socis, creada per participar en els mitings i manifestacions amb un caire més combatiu i de reivindicació del que podia tenir el projecte paral·lel de Latorre. Una mena d'organització de combat formada per un nucli dur.

L'entitat emblemàtica: Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova

Al desembre de 1919, Domènec Latorre va fundar i presidir una nova entitat, la darrera que crearia i la més emblemàtica, denominada Joventut Nacionalista Obre-

34. «Joventut L'Avençada», *L'intransigent* 33, any II, 19 de juny de 1919, 4.

35. *L'intransigent* 3, any I, 19 de setembre de 1918, 3; «Reunió de Joventuts», 4, any I, 26 de setembre de 1918, 4; «Unió de joventuts» 6, any I, 10 d'octubre de 1918, 4.

36. BENET, Domènec..., 26.

ra Pàtria Nova. La seva primera junta la formaven ell mateix com a president, Felip Ferreres Montroig com a vicepresident, Pere Deulofeu com a secretari, Alexandre Cortès com a vicesecretari, Francesc Duran com a comptador, i Antoni Formiguera, Pere Pratcorona, Joan Catà i Paulí Ruença com a vocals.³⁷

De nou, com en el cas de La Barricada el seu estatge inicial estava emplaçat al districte IV, en aquesta ocasió al número 208 de la Travessera de Gràcia.³⁸ I, altra vegada, l'agrupació adoptava una denominació, Pàtria Nova, que ja havia estat usada. La més propera en el temps i també en l'ultracatalanisme havia estat la Joventut Catalanista Pàtria Nova, constituïda en començar l'octubre de 1914 al Casal Nacionalista del districte VI, adherit a la Unió Catalanista, per aplegar l'element jove d'aquest.

Aquesta entitat anterior havia desaparegut a l'agost de 1916, al mateix temps que ho feia el Casal al qual pertanyia arran d'una reorganització dels centres de la Unió. No consten, però, elements que puguin fer pensar que la joventut apareguda a les acaballes de 1919 fos continuadora o hereva de l'anterior. Ni tampoc ha aparegut cap referència que faci pensar que Latorre hi hagués militat i que, com en el cas de La Barricada, la denominació respongués a una opció nostàlgica.³⁹

El seu segell-tampó mostra molt gràficament les senyes d'identitat i les motivacions a què responia la nova organització. En ell s'hi representava un jove obrer amb el martell i l'enclusa observant el sol naixent amb les quatre barres en el seu interior –representant Catalunya– rere les muntanyes que, pel perfil, bé podrien ser les de Montserrat. L'ús del mot *Obrera* en el nom de la joventut respon, més que no pas a la definició dels membres que la formaven, que majoritàriament continuarien pertanyent al sector terciari, a la voluntat del nacionalisme socialitzant que preconitzava Latorre seguint Martí i Julià d'obrir l'ultracatalanisme als obrers.

FIGURA 2

Segell de la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova

Font. *L'Intransigent* 39, 1920.

37. «Nova junta», *La Veu de Catalunya*, 9 de desembre de 1919, 6.

38. *L'Intransigent* 36, any II, 27 de novembre de 1919, 1; 37, any III, 10 de setembre de 1920, 4, apareix citada per primera vegada com a tal. Un any després l'entitat radicava interinament a la plaça de les Corts Catalanes segons «Una junta», *La Veu de Catalunya*, 21 de febrer de 1920, 7; R. AUBRECH (dir.), *Els barris de Barcelona. Ciutat Vella i l'Eixample*, vol. I, Barcelona, Ajuntament de Barcelona - Enciclopèdia Catalana, 1999, 20-26.

39. *La Pàtria*, 3 d'octubre de 1914, 2.

D'altra banda, l'ús de *Pàtria Nova* té un significat clar de regeneració, el mateix que la paraula *joventut* –en la mateixa línia que *L'Avençada* i no tant en la línia combativa de *La Barricada*–, que no només indica quin estrat forma part de l'entitat, sinó que mostra la voluntat de deixar enrere la *política vella* i el passat per anar cap a una organització política nova. En l'elecció de *Pàtria Nova*, hi podria haver pesat també la ressonància de la cançó *La pàtria nova* del compositor noruec Edvard Grieg (1843-1907) que formava part d'habitual del repertori dels orfeons catalans del moment. Grieg era considerat un músic nacionalista per haver basat bona part de les seves obres en el folklore de la seva terra.⁴⁰

Pàtria Nova va néixer com una entitat que, com el nacionalisme intransigent, no era apolítica però sí antielectoral i, per tant, era independent en principi de l'adscripció a cap partit. El seu ideari proclamava «la implantació d'una Catalunya amb màxima llibertat individual punt de partida de una màxima llibertat col·lectiva». Mostrant-se «indiferent a tot programa d'autonomia què no sia el de la implantació de la Nacionalitat Catalana, car si no es posa aquest a la pràctica els Nacionalistes Radicals no sortirem a la ostentació pública en allò que no sia imitar als separatistes de la futura república d'Irlanda».⁴¹

Pàtria Nova seria a partir dels següents canvis d'estatge una entitat radicada al barri de Gràcia, del qual ja no es mouria. Com les anteriors entitats de Latorre, no tindria mai un nombre de socis elevat, que podia rondar, amb un càlcul optimista, la quarantena. L'entitat promoguda pels germans Latorre organitzava actes benèfics, excursions als pobles de les rodalies de Barcelona, amb una secció excursionista pròpia, i actes d'afirmació nacionalista tant a Barcelona com als afores.⁴² També participava de les nombroses activitats endegades pels altres grups ultracatalanistes. En aquest sentit, va anar un pas més enllà que no pas les organitzacions fundades prèviament i va voler oblidar una mica l'apostolat polític per obrir-se al lleure.

Mentrestant, al març de 1920, *L'Avençada* va organitzar una conferència sobre nacionalisme al seu local, però a partir de l'abril no apareixen més activitats ni mencions. En canvi, *La Barricada*, si bé més com a segell-tampó que no pas com una entitat activa, aniria apareixent, de tant en tant, sempre vinculada a Latorre.⁴³

Al febrer d'aquell any, Domènec havia estat detingut i per Sant Jordi ho seria novament després de participar un míting de protesta al CADCI per la publicació d'una sentència del Tribunal Suprem que vulnerava el dret civil català. En el marc de l'acte, amb la presència del president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, alguns dels assistents lluíen, tal com havia demanat *L'Intransigent*, un llacet verd a la solapa simbolitzant el seu suport als morts per la independència d'Irlanda

40. H. HERRESTHAL I D. PISTONE (ed.), *Grieg et Paris: romantisme, symbolisme et modernisme franco-norvégiens*, Caen, Office Franco-Norvégien - Université de Caen, Presses Universitaires de Caen, cop., 1996; D. M. GRIMLEY, *Grieg: music, landscape and Norwegian identity*, Woodbridge, Boydell, 2006.

41. «Al Poble», *L'Intransigent* 39, any III, 1 d'octubre de 1920, 3.

42. *La Vanguardia*, 12 de juny de 1920, 15; 10 de juliol de 1920, 5.

43. «Conferència», *La Veü de Catalunya*, 12 de març de 1920, 6.

i a l'organització irlandesa Sinn Féin. A la sortida, com era habitual, alguns dels aplegats van pujar per la Rambla cantant *Els Segadors* i *La Marsellesa*, i la policia va detenir tres dels manifestants després de carregar contra ells.⁴⁴

A Irlanda, l'Exèrcit Republicà Irlandès (IRA) es trobava en aquest moment a l'inici de la Guerra per la Independència (1919-1921) contra el domini britànic. Després de la victòria electoral del Sinn Féin i de negar-se a ocupar els seus escons al Parlament de Westminster i, per contra, crear-ne un de propi, el Dáil Éireann, la situació entre Londres i Dublín havia empitjorat. En paral·lel, la guerra de guerrilles promoguda per l'IRA havia iniciat una escalada de violència, que l'enviament, a partir del març de 1920, del cos especial dels anomenats Black and Tans per reprimir l'acció irlandesa només va contribuir a exacerbar. Des de l'ultracatalanisme, la revolta armada irlandesa es veia amb simpatia, encara que la situació distés molt de ser equiparable.⁴⁵

A mitjan juny, Pàtria Nova va organitzar una festa en profit de *L'Intransigent*, durant un dels lapsos en què el setmanari va romandre suspès. Va consistir en una audició de sardanes, un recital de poesies patriòtiques i la representació del drama *El cor del poble* del dramaturg modernista de Sant Andreu de Palomar, Ignasi Iglésias, qui havia estat regidor per la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR) al consistori barceloní. L'obra s'havia estrenat l'any 1902 i ben aviat s'havia fet popular. El drama plantejava la prioritat de la paternitat afectiva d'un matrimoni humil enfront a la paternitat física d'una senyora de la burgesia que havia abandonat el seu fill, fruit d'una relació inadequada, i després va voler recuperar-lo. Cosa que no aconseguiria.⁴⁶ En l'acte hi van també participar la Joventut Democràtica Nacionalista vinculada a la FDN de Macià, La Falç i el Bloc Nacionalista Obrer Germinal, entre d'altres.⁴⁷

L'1 de gener de 1921, Pàtria Nova va encarregar-se de l'organització del cinquè Cap d'Any Català, dit també Diada de la Llengua Catalana, que cada primer d'any tenia lloc al Palau Municipal de Belles Arts. La convocatòria inicial l'havia impulsada el 1916 la Joventut Catalanista de Barcelona, entitat intransigent adherida al Casal Catalanista del districte II, un dels més potents de la Unió Catalanista. A partir d'aleshores la seva organització havia estat rotatòria.⁴⁸ Es tractava d'un festival patriòtic amb la participació d'entitats catalanistes, esbarts, cobles i orfeons amb la finalitat de recaptar diners destinats a l'APEC, de la qual Latorre era soci. Aquell any, l'Ajuntament de Barcelona la va subvencionar amb mil pessetes. Cap a la fi del mes una delegació de Pàtria Nova va visitar la Mancomunitat per lliurar a Puig i Cadafalch una fotografia de la festa, en el que era una clara mostra dels

44. «Detencions», *La Veu de Catalunya*, 10 de febrer de 1920, 6; «El llacet d'Irlanda», 13 d'abril de 1920, 8; BENET, Domènec..., 21.

45. J. C. FERRER-PONT, *Nosaltres Sols: La revolta irlandesa a Catalunya (1920-1923)*, Barcelona, PAM, 2007, 258-262; R. BENNETT, *The Black & Tans*, Londres, New English Library, 1970.

46. I. IGLESIAS, *El cor del poble*, Barcelona, L'Avenç, 1902.

47. «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, 15 de juny de 1920, 7.

48. «La Diada de la Llengua Catalana», *La Nació* 16, any II, 1 de gener de 1916, 1.

contactes o, com a mínim de l'acceptació de subvencions des de les institucions dominades pels lligaires per part dels ultracatalanistes.⁴⁹

La fusió amb la Joventut Nacionalista La Nostra Ensenya

En paral·lel, en començar el febrer de 1919 havia començat a prendre cos la Joventut Nacionalista La Nostra Ensenya per treballar per la «implantació de la llibertat de Catalunya i dels pobles d'Iberia» o, com deien els seus estatuts fundacionals del mes de maig, «per aconseguir l'autonomia integral de Catalunya usant els mitjans que consentin les lleis de l'Estat espanyol». D'acord amb aquests, la llengua oficial de l'entitat era el català i la seva junta la conformaven deu càrrecs que s'haurien de reunir el primer dijous de cada mes. També es preveia la futura creació de seccions, com ara el quadre escènic o de teatre, l'excursionista, d'oci, instructiva, entre d'altres, així com d'un grup femení autònom.⁵⁰

Arribat el moment, la junta de l'entitat hauria de renovar en el segon trimestre de l'any els càrrecs de president, secretari, tresorer i els dos primers vocals; i el vicepresident, vicesecretari, comptador i dos altres vocals en finalitzar l'any. L'entitat preveia que en formessin part socis efectius i protectors, que podrien fer l'aportació que consideressin sense tenir dret a vot. I així mateix, també preveia convocar un consell general extraordinari per decidir, arribat el cas, si calia adherir-se «a un sector polític-partidista». Establint, a més, que no es podria dissoldre mentre quedessin tres socis efectius i dos de protectors. En cas que això es donés, els bens de l'entitat passarien a l'APEC. Un punt, aquest darrer, extremadament estès entre els estatuts de les entitats intransigents.⁵¹

El seu consell fundacional el formaven Josep Ferrés, com a president, Miquel Vila Blasi com a vicepresident, Antoni Fernández Vidal –fill d'un militar gallec destinat a Barcelona– com a secretari, Florenci Sánchez Giménez com a vicesecretari, Francesc Vila Blasi com a comptador, Joaquim Casas Rodilla com a caixer, i com a vocals Manel Galofré, Pau Martín, Joan Xicola i Àngel Verdó. L'entitat radicava a Gràcia amb un doble domicili social als carrers Torrijos, 47 i Verdi, 32.⁵²

El 20 de juliol de 1919 l'estatge va traslladar-se als carrers Santa Àgueda, 2, xamfrà amb Salmeron (Gran de Gràcia)⁵³ i el seu consell directiu va quedar format per Miquel Boronat Llenas com a president (que l'any 1923 seria vocal de la Joventut Nacionalista La Falç i en temps de la República faria d'ordenança al Palau de la

49. *La Vanguardia*, 22 de gener de 1921, 5; *L'Intransigent* 43, any IV, 1 de gener de 1921, 1; E. UCELAY-DA, CAL, *El Imperialismo catalán. Prat de la Riba, Cambó, D'Ors y la conquista moral de España*, Barcelona, Edhasa, 2003, 293.

50. «Polítiques», *La Veu de Catalunya*, 11 de juliol de 1919, 8.

51. Arxiu General de la Delegació del Govern Espanyol a Catalunya, *Joventut Nacionalista La Nostra Ensenya & Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova*, caixa 390, exp. 10522.

52. «Agrupació Nacionalista La Nostra Ensenya», *L'Intransigent* 22, any II, 13 de febrer de 1919, 4.

53. «Nova Joventut», *L'Intransigent* 21, any II, 6 de febrer de 1919, 4; «Nacionalistes», 37, any III, 7 de febrer de 1920, 4.

Generalitat), Miquel Vila de vicepresident, Florenci Sánchez de secretari, Jaume Font Calvo de vicesecretari, Joaquim Casas de tresorer, Daniel Fortuny Solà de comptador, i com a vocals Ricard Noy Viera, Antoni Fernández, Josep Matamoros Mercadé i Màrius Escofet Molist.⁵⁴

Un any i mig després, el 19 de desembre de 1920, l'entitat, a proposta d'Antoni Fernández, va acordar per unanimitat canviar el seu nom pel de Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova –és a dir, fusionar-se amb l'entitat de Latorre–, en una reunió general extraordinària amb vint-i-tres socis. En l'acta no se'n van especificar els motius. Però resultava evident que Gràcia no contenia tants elements intransigents, la majoria dels quals vivien o treballaven al barri, per mantenir dues entitats similars.

FIGURA 3

Segell de la Joventut Nacionalista La Nostra Ensenya

Font: Estatuts de La Nostra Ensenya, 1919.

Després de la fusió de La Nostra Ensenya amb l'entitat, pròpiament dita, Pàtria Nova, la junta sortint tenia com a president a Domènec Latorre i hi havia Enric Rotllan Servós de vicepresident, Antoni Fernández de secretari, Josep Ferreté Borrell de vicesecretari, Joaquim Casas de tresorer, Ramon Formiguera Cruixent de comptador, i com a vocals Pere Deulofeu Gol, Miquel Boronat, Manuel Amat Girona i Felip Ferreres Montroig.⁵⁵

La fusió també va servir per inaugurar estatge a la plaça del Sol, 3, i per formar una secció excursionista presidida per Ferreté i que comptava amb Màrius Escofet de vicepresident, Antoni Formiguera de tresorer, i Joan Xicola, J. Andrés i Francesc Duran de vocals. Deulofeu, àlies *Gem*, i Casas eren redactors de *L'Intransigent*, i Antoni i Ramon Formiguera eren cosins de Manuel Carrasco Formiguera, anys més tard fundador d'Unió Democràtica de Catalunya (UCD). També, com s'ha vist, eren socis de Pàtria Nova els germans Miquel i Francesc Vila.⁵⁶

54. «Polítics», *La Veu de Catalunya*, 8 d'agost de 1919, 9.

55. «L'unió fa la força», *L'Intransigent* 44, any IV, 20 de gener de 1921, 4; «Polítics», *La Veu de Catalunya*, 14 de gener de 1921, 4.

56. «L'unió fa la força», *L'Intransigent*...; Benet, Domènec..., 18; Manuel Carrasco i Formiguera, *afusellat*, Barcelona, Edicions 62, 2009.

A la fi d'abril de 1921 fins i tot es va constituir el quadre dramàtic d'aquesta, sota la direcció de l'actor Manuel Fontdevila. En formaven part Florenci Sánchez, Joaquim Roldós, Manuel Amat, Felip Ferreres, Jaume Font, Joaquim Casas, Pere Deulofeu, Enric Rotllan i Antoni Formiguera. La seva presentació va fer-se amb el drama *El cor del poble*, pel qual el grup de Latorre tenia predilecció.⁵⁷ La repetició de noms en les distintes seccions ja és indicatiu del pobre gruix de socis amb què comptava l'entitat.

Mentrestant, aquella primavera finalment va tenir lloc el canvi de nom del carrer Jaume Giralt pel de Martí i Julià, atès que el psiquiatre havia nascut en una casa d'aquest carrer. Des del consistori s'havia insistit molt que s'hi estava d'acord, però el canvi, i no pas pel carrer Canuda com es demanava inicialment, havia trigat dos anys a produir-se i ja havia pres un caire d'enfrontament entre els ultracatalanistes i els lligaires.⁵⁸

També aquella primavera, Latorre va entrar a treballar com a funcionari en la secció d'arbitris de l'Ajuntament, feina que desenvolupava al matí, mentre a la tarda continuava amb la d'auxiliar de farmàcia a la de Joan Baptista Morató Font, al passeig de Sant Joan, 87. Després de voltar-ne unes quantes, Latorre finalment s'havia trobat còmode en aquesta que, a més, li permetia elaborar en el seu laboratori els perfums La Sardana i altres aigües de colònia que comercialitzava pel seu compte i anunciava a *L'Intransigent*. El que el motivà a ser pluriempleat fou el seu pròxim casament, a mitjan agost de l'any següent, amb Teresa Gaia.⁵⁹

Per Sant Jordi de 1921, l'entitat va participar en el gran festival de la plaça del Sol de Gràcia junt amb l'esbart de dansaires del Casal Nacionalista Martinenc i la cobla Trullassus de Terrassa. I a la fi de maig i de juny va visitar els nacionalistes presos a la Model. També el 26 de juny l'entitat va aprovar l'adhesió formal a la Unió Catalanista i es va remodelar la junta que, en aquesta ocasió, va presidir Manuel Fontdevila Cruixent (segurament parent dels germans Formiguera), amb Enric Rotllan de vicepresident, Pere Deulofeu de secretari, Josep Elias Gassó de vicesecretari, Joaquim Casas de tresorer, Ramon Formiguera de comptador, i com a vocals Domènec Latorre, Màrius Escofet, Antoni Formiguera i Manuel Amat.⁶⁰

En començar el febrer de 1922, la Joventut i *L'Intransigent* van traslladar-se al carrer Menéndez y Pelayo, 96 bis, i Deulofeu va aconseguir-ne la presidència.⁶¹ En un canvi sobtat de plantejaments –potser influïts per Macià–, aquell mateix mes s'anunciava que Paulí Ruença es presentaria de candidat del nacionalisme radical pel districte IV, l'Eixample dret, a les eleccions municipals del 5 de febrer. Domè-

57. *L'Intransigent* 45, any IV, 22 d'abril de 1921, 7.

58. *L'Intransigent* 45, any IV, 22 d'abril de 1921, 1.

59. Com a exemple de la publicitat, *L'Intransigent* 47, any IV, 1 de juny de 1921, 4. A Benet, Domènec..., 25, es parla que havia treballat a la farmàcia Pons, d'on l'havien fet fora per arribar tard sovint a causa de la política i que estava d'interí a la casa Morató l'any 1931, d'acord amb una carta a Hipòlit Nadal i Mallol, tot i que una dècada enrere, com es comprova al periòdic, ja hi fabricava els seus productes; «De Societat», *La Veu de Catalunya*, 3 d'agost de 1922, 7.

60. *La Veu de Catalunya*, 30 de juny de 1921, 8.

61. *L'Intransigent* 50, any V, 3 de febrer de 1922, 8; 51, any V, 18 de febrer de 1922, 4.

nec Latorre i Aristides Cot havien previst també de presentar-se pel districte VIII, el de Gràcia. Finalment, però, van optar per retirar la seva candidatura per donar suport la de l'advocat berguedà lligaire Antoni Sansalvador Castells, amic de Martí i Julià, qui, a més, resultaria escollit.⁶² Aquest fet va generar una encesa polèmica entre *L'intransigent* i altres entitats nacionalistes radicals com era Els Nétos dels Almogàvers, que se sorprenien del suport als regionalistes. I no cal dir del viratge de l'antielectoralisme a la predisposició no només a donar suport a una candidatura electoral sinó a presentar-s'hi. Ruença, però, no va sortir escollit.⁶³

L'episodi, sumat a la seva feina de funcionari a l'Ajuntament i que en algun article criticava a Francesc Cambó, però eximia de responsabilitats la resta de «senyors Esteve», va fer que Latorre fos acusat de filoregionalista i que *L'intransigent* se'n ressentís i acabés desapareixent aquell hivern. Segons l'exadministrador, Joan Ramírez, substituït per Pere Deulofeu ja a l'abril de 1920⁶⁴, «per culpa de la mala orientació d'en Latorre [donant suport a Sansalvador] que causà molts perjudicis materials sense cap fi pràctic i sols per a volguer incloure-hi animalades de les seves». Afegint que «trobo molt bé això que l'hi dieu de venut a la Lliga per un plat de lleties, de exseparatista i auto-aixafament».⁶⁵

La crítica de Ramírez, però, anava més lluny expressant que «accepto que tracte de ximple i de tot el què vulgueu a en Latorre, perquè n'és mereixedor. És un individu que fa tot lo que a ell li plau sense consultar-ho a ningú com si fos l'Emperador del Paralelo [sic]. Sens dubte, la comparació amb Alejandro Lerroux li deuria coure a Latorre».⁶⁶ Però més enllà, el testimoni de l'exadministrador deixava entreveure una de les possibles causes de la formació L'avençada, La Barricada i Pàtria Nova, en dos anys; les desavinences personals.

El 27 de febrer de 1922, la junta va renovar-se parcialment, mantenint-se Manuel Fondevila a la presidència i Domènec Latorre de vocal. La Joventut va traslladar-se aleshores al número 263 del carrer Consell de Cent. El 29 de juny en una nova renovació, Miquel Boronat seria president amb Enric Rotllan de vicepresident i sortirien Latorre i Boronat a les vocalies per deixar entrar a Francesc Duran Vinuesa i Felip Ferreres.⁶⁷

Aquell mateix mes de juny va reaparèixer *L'intransigent*. *Setmanari Nacionalista d'Esquerra*, però ja no era Latorre qui el dirigia. El periòdic, on tenia una pre-

62. El 1901, a Berga va tenir lloc el primer Certamen Literari de la ciutat, presentat com a Jocs Florals. Antoni Sansalvador i Castells (1870) va resultar-ne guanyador amb l'obra literària i de poc rigor històric *La Patum*, publicada el 1916. Aquesta revestia ideològicament de catalanisme polític conservador, de religiositat i patriotisme la celebració, segons J. NOGUERA CANAL, *La visió històrica de la Patum de Berga*, Barcelona, Dalmau Ed., 1992, 61.

63. «De la propera lluita electoral», *L'intransigent* 50, 3 de febrer de 1922, 1-2; «Lletra oberta», 51, any V, 18 de febrer de 1922, 3.

64. «L'intransigent», *La Veu de Catalunya*, 14 d'abril de 1920, 7.

65. J. RAMÍREZ, «Carta oberta», *L'intransigent* 69, any V, 4 d'octubre de 1922, 7.

66. J. ÁLVAREZ JUNCO, *El emperador del Paralelo. Lerroux y la demagogia populista*, Barcelona, RBA, 2012.

67. *Joventut Nacionalista La Nostra*...

sència destacada el dramaturg Marian Amat, es declarava defensor «de l'extrema esquerra catalana» i malgrat continuar defensant els postulats intransigents, marcava distància amb l'anterior director.⁶⁸ Aquest, de la seva banda, va fer constar en un comunicat a *La Publicitat* i *La Veu de Catalunya* la seva desvinculació del periòdic, afegint que ell i els seus companys eren «separatistes sense claudicacions».⁶⁹

De fet, l'únic que havia mostrat Latorre amb la seva actuació era la clara ambivalència i el tracte existent en un sector molt important del nacionalisme radical envers els regionalistes. Àmpliament estès, però no necessàriament admès. D'altra banda, Latorre continuava donant suport a Macià i acompanyant-lo com a representant de La Barricada i Pàtria Nova en els mitings comarcals, encara que no hi ha constància que aquesta darrera s'adherís a la FDN, com havia fet L'Avençada.⁷⁰ En canvi, La Barricada sí que ho va fer al moviment insurreccional de Macià derivat de la FDN, Estat Català.⁷¹

Unici de la Dictadura de Primo de Rivera, a partir del setembre de 1923, va suposar la desaparició de La Barricada i Pàtria Nova, com a mínim, públicament. No han quedat traces de cap activitat feta en la clandestinitat, si bé Latorre assegurava haver complert «amb el nostre deure amb aquells malarats grups separatistes incògnits, sense partidisme, i sols en la lluita per la llibertat de la pàtria». Durant aquests anys, els seus moviments, a títol individual, van consistir a enviar retrats de Macià a les comunitats catalanes d'Amèrica de les quals havia parlat sovint a *L'intransigent* i exercia de representant d'algunes d'elles a Barcelona, per canalitzar els diners que rebia d'aquests cap a Macià i la resta d'exiliats a França.⁷²

L'etapa republicana; la Joventut Socialista Catalana Pàtria Nova

Proclamada la República espanyola i amb la Generalitat de Catalunya provisional de Macià començant la seva singladura a l'abril de 1931, Domènec Latorre i els seus van decidir reorganitzar Pàtria Nova al començament de juny. Per tant, aquesta no va ser present en el moment de la creació de l'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), com havia estat el cas, per exemple, de la Joventut Nacionalista La Falç, recomposta al gener.⁷³ L'11 de juny d'aquell any el Govern Civil, encapçalat aleshores per Lluís Companys, va aprovar el reglament de l'entitat, rebatejada com a Joventut Socialista Catalana Pàtria Nova. En els seus estatuts fundacionals l'organització declarava «fonamentar-se en els principis generals del socialisme català

68. NI BENET, *Domènec...*, 19; ni J. TORRENT I R. TÀSIS, *Història de la premsa catalana*, vol. 2, Barcelona, Bruguera, 1996, 486-487, esmenten aquest canvi, cabdal, en la direcció del periòdic.

69. «A tort i a dret», *L'intransigent* 68, any V, 27 de setembre de 1922, 2; «L'intransigent», *La Veu de Catalunya*, 21 de setembre de 1922, 8.

70. «Acció Nacionalista», *L'Estat Català* 14, any II, 1 de juny de 1923, 4.

71. «Secció oficial», *L'Estat Català* 20, any II, 5 de setembre de 1923, 5.

72. *La Vanguardia*, 12 de setembre de 1923, 5; BENET, *Domènec...*, 27.

73. J. ESCULIES, *Josep Tarradellas (1899-1936). Dels orígens a la República*, Barcelona, Dau, 2012, 45-46.

reflectits en les doctrines del doctor Martí i Julià per aconseguir l'autonomia integral de Catalunya.

L'entitat s'estructurava en un consell directiu, socis numeraris, amb una quota mínima mensual d'una pesseta, i protectors i, en un plantejament molt optimista, amb delegats comarcals. El primer consell el presidia Enric Rotllan, amb Joan Ramírez de vicepresident, Joaquim Casas de secretari, Jacint Guinart de vicesecretari, Antoni Formiguera de tresorer, Manuel Fuster com a comptador, i Antoni Fernández, Domènec Latorre, Ramon Formiguera i Josep Riera de vocals. El local social era al carrer Llibertat, 2 i 4, de Gràcia, al barri on continuaven vivint o treballant la majoria dels seus components. Allí va tenir lloc la sessió fundacional amb la presència de quinze socis, encara que al juliol s'indicaria que hi havia una cinquantena d'associats.⁷⁴

Novament a la palestra, una de les primeres accions que va fer l'entitat fou demanar la restitució de la placa del carrer Martí i Julià que la Dictadura havia fet desaparèixer. L'acte va tenir lloc a mitjan maig amb la presència de l'alcalde Jaume Aiguader, el president de la Unió Catalanista, Vicenç Ballester, i el de la Unió Socialista de Catalunya, Manuel Serra i Moret.⁷⁵

En aquesta nova etapa, Pàtria Nova tampoc no va tenir gaires seguidors. La clau per aconseguir-los ara no es trobava tant en la capacitat d'organitzar activitats d'oci com en les possibilitats que oferissin les entitats com a plataforma de projecció laboral. Amb el nou horitzó d'ocupació que obria el govern autònom i l'Ajuntament, en mans de l'ERC, les entitats adherides a aquesta que més van veure créixer les seves files foren aquelles que els qui cercaven de grimpar reconeixien amb més possibilitats. Bé perquè en uns casos, estaven vinculades a la corrent de les Joventuts d'Esquerra d'Estat Català (JEREC), o bé perquè, com La Falç o altres casals de nova creació, hi havia entre els seus socis noms com ara Josep Tarradellas, Joan Lluhí Vallescà, Pere Comas, Antoni Xirau i Joan Casanelles –procedents de l'anomenat grup de *L'Opinió*–, exmembres d'Estat Català com ara Ventura Gassol, Jaume Creus i Joan Baptista Soler Bru o Nicolau Battestini, o intransigents nouvinguts com ara Josep Dencàs.⁷⁶

En canvi, en contra de la tendència imperant, Latorre i Ruença dirigien les següents paraules a Macià al setembre de 1931:

Avui igual que ahir i ans de ahir som sempre fidels vostres [...]. Nostra adhesió no és pas perquè ens feu regidors, ni diputats, ni perquè ens doneu un càrrec públic, és perquè tenim la mateixa fe amb vos que quan us nomenarem Cabdill dels Catalans en les pàgines de nostre periòdic *L'Intransigent* l'any 1917 [sic: és un error, no es va publicar fins al 1918], data en que fou gloriosa la nostra obra en fer-vos humils homenatges. Avui desgraciadament

74. Arxiu General de la Delegació del Govern Espanyol a Catalunya, *Pàtria Nova Joventut Socialista de Catalunya*, caixa 509, exp. 14865.

75. BENET, Domènec..., 24; *La Vanguardia*, 11 de juny de 1931, 7; 11 de setembre de 1931, 4; J. TERMES, *La catalanitat obrera. La República Catalana, l'Estatut de 1932 i el Moviment Obrer*, Catarroja, Afers, 165-200.

76. *Butlletí de La Falç* 1, gener de 1933, 5, 10.

sobren addictes a vos, molts dels addictes en son de moda, però cal acceptar-los per Catalunya i per la llibertat.⁷⁷

En aquest sentit, Pàtria Nova va romandre al marge de la dinàmica partidista dels anys republicans perquè ni els seus dirigents tenien interès a aconseguir càrrecs, ni l'entitat generava activitat suficient per atraure nous socis. Tot el contrari del cas, paradigmàtic, de La Falç, que Miquel Albert considerava que «d'una entitat puritana es convertí en una Borsa de Treball [sic] del funcionarisme oficial».⁷⁸

Durant l'etapa republicana, Pàtria Nova va assistir any rere any als diversos homenatges a Martí i Julià, Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i altres patricis del catalanisme, tant a Barcelona com als pobles de la rodalia, junt amb les altres entitats reorganitzades com foren la mateixa La Falç, Renaixença o La Coronela.⁷⁹ Però, sobretot, Latorre va continuar la seva manera particular de fer activisme organitzant actes de gestió costosa, però d'impacte notable.

Per a la nit de l'11 de setembre de 1931, per exemple, Pàtria Nova va organitzar un acte de beneficència al Teatre Bosc, a Gràcia, per recaptar fons per als hospitals Clínic i de Sant Pau. En aquesta ocasió, les 1.220 pessetes obtingudes van ser lliurades a Macià per tal que les donés als hospitals. En aquests moments presidia l'entitat Enric Rotllan, Joaquim Casas n'era el secretari, Antoni Formiguera el tresorer i Manuel Fuster el comptador.⁸⁰

FIGURA 4
Segells de l'entitat Pàtria Nova

A l'esquerra durant l'any 1931 i a la dreta des de 1932 a 1939

Font: Cartes de l'entitat a Francesc Macià, 1931.

77. Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Carta de *L'intransigent* a Francesc Macià, 8 de setembre de 1931, Barcelona, Fons President Macià (institucional).

78. M. ALBERT BARRIS, *Memòries...*

79. *La Vanguardia*, 23 de juny de 1931, 12; 15 de desembre de 1931, 10; 27 de maig de 1932, 4; 24 de juny de 1932, 8; 24 de febrer de 1934, 18.

80. ANC, Carta de la JSC Pàtria Nova & Liquidació de l'Acte, 19 de setembre de 1931, Fons President Macià (institucional); *La Vanguardia*, 25 de juliol de 1931, 7.

L'adhesió de Pàtria Nova a l'ERC

En el mig any comprès entre la seva fundació i l'inici de 1932, Pàtria Nova va debatre si constituir-se en un partit polític dit Esquerra Nacionalista Radical. En la reunió general extraordinària del 2 de gener, davant vint-i-dos socis, Elies es va queixar que no s'hagués procedit a la seva formació, però Ruença va al·legar que «en els moments actuals pels que travessa la política catalana és més necessari unificar que disgregar». Finalment, l'assemblea va acordar deixar sense efecte l'acord de constituir aquest nou partit. Amb a penes una cinquantena d'associats i una vintena d'actius hauria estat sens dubte un pas del tot infructuós.⁸¹

En canvi, es va optar per adherir-se a l'Esquerra Republicana de Catalunya i canviar el nom pel de Pàtria Nova - Joventut d'Esquerra Nacionalista Radical.⁸² Aquest acord, però, no va complaure tothom i l'aleshores president, Enric Rotllan, va dimitir del seu càrrec. L'entitat va escollir de president Joan Ramínez Sagarra –l'antic administrador de *L'intransigent* que havia mantingut discussions amb Latorre–, de vicepresident Paulí Ruença, de secretari Joaquim Casas, de vicesecretari Jacint Guinart Vilamajor, de tresorer Antoni Formiguera, de comptador Josep Elies, i de vocals a Domènec Latorre, Ferran Rotllan, germà del dimitit, Ramon Formiguera i Antoni Balanyà Pallejà.⁸³

En la reunió també es va acordar nomenar Francesc Macià president honorari de l'organització. El diumenge 17 de gener al matí, Macià va rebre una representació de l'entitat que va lliurar-li el seu nomenament.⁸⁴ Els motius al·legats per a aquesta decisió, tal com constaven en la carta de nomenament foren:

La nostra sincera admiració i del nostre respecte com a cabdill que sempre sou de tots nosaltres, el que com vos en les hores amargues per Catalunya, quan la bandera era trossejada, la llengua escarnida i els catalanistes perseguits a sang i foc, quan tot era tranquil·litat material, i una covardia col·lectiva s'havia ensenyorit de la nostra terra, tan sols vós sabéreu dir que la vida sense dignitat no valia la pena d'ésser viscuda i llançareu el crit de guerra, arborant ben alta la bandera barrada amb l'estel solitari a Prats de Molló.⁸⁵

Macià va agrair el gest fent avinent que «coneixia l'història patriòtica de Pàtria Nova i sé que puc comptar amb ella en tot i per tot».⁸⁶ D'altra banda, Latorre s'havia mostrat macianista convençut fins i tot després de la renúncia d'aquest a la República catalana per reconvertir-la en la Generalitat de Catalunya, que havia reportat al president moltes enemistats entre els nacionalistes intransigents. Domènec, però,

81. *Pàtria Nova Joventut Socialista...*

82. M. IVERN, *Esquerra Republicana de Catalunya*, vol. I, Barcelona, PAM, 1988.

83. «Pàtria Nova», *La Humanitat*, 25 de gener de 1932, 2.

84. *La Vanguardia*, 19 de gener de 1931, 10.

85. ANC, Carta de Pàtria Nova - Joventut d'Esquerra Nacionalista Radical a Francesc Macià, 16 de gener de 1932, Fons President Macià (Institucional).

86. «Una visita a Macià», *La Humanitat*, 18 de gener de 1932, 2.

mantenia que «no sóc afiliat a cap partit polític, però tampoc vaig per la Unió Catalanista, perquè tots plegats, junt amb en Daniel Cardona amb el seu Nosaltres Sols!, fan el joc als enemics de Catalunya despreciant Macià».⁸⁷

A mitjan 1932 es va decidir traslladar el local de Pàtria Nova al carrer Goya, 5-7, que seria seu electoral de l'ERC en les primeres eleccions al Parlament de Catalunya, i Pere Badosa va ser escollit president. El torellonenc era propietari d'una ortopèdia al carrer Santa Anna de Barcelona. Entre febrer i setembre de 1923 havia presidit La Falç en el marc d'un *assalt* a la direcció que aquesta entitat havia viscut per tal d'adherir-la a la disciplina de la recent apareguda Acció Catalana. Reapareixia Badosa, doncs, de nou en l'ultracatalanisme. El 30 de juliol, el de Torelló, però, va dimitir sense que se'n coneguïn els motius i va resultar escollida una nova junta formada pel doctor Àngel Sabaté Cantó a la presidència, el doctor Santiago Vivancos Farrés a la vicepresidència, Joaquim Andrés Cemeli com a secretari, Jacint Guinart de vicesecretari, August Plaja Jubert com a tresorer, Manuel Fuster com a comptador, i el doctor Benet Mori Ballester, Josep Elies, Carles Garrit Sensano, Cecili Padró Lluçà, Juli Ferrer Salada i Antoni Formiguera com a vocals.

Era evident que un estol de socis, alguns d'ells metges, que no havien tingut vinculació, com a mínim directiva, en les etapes anteriors de l'entitat ara en prenen el control i augmentaven, a més, el consell en dues vocalies. Aquesta nova direcció mostraria els seus plans mig any després. A mitjan desembre, en una reunió amb l'assistència de vint-i-nou socis, va debatre's la indicació del comitè executiu de la comarcal de Barcelona de l'ERC, segons la qual en els districtes, com el de Gràcia, en què hi havia un nombre elevat d'entitats que «s'ofreixen una vida migrada degut a les dificultats econòmiques i que com Pàtria Nova es troben en la impossibilitat moral i material de portar a cap una actuació ben folgada», es fusionessin entre si. L'objectiu era clar: formar al districte VIII una única organització adherida a l'Esquerra «ben nombrosa i que pugui desenrotllar-se amb suficients mitjans».⁸⁸

En el marc d'una encesa discussió, sense precedents a l'entitat, el consell directiu va admetre que «les dificultats d'ordre econòmic les ve suportant Pàtria Nova des de la seva fundació». El consell havia sondejat les entitats graciencques Germanor Catalana i Republicana, el Centre d'Esquerra Republicana del districte vuitè, l'Ateneu Gracienc d'Esquerra Catalana i el Casal Gracienc Nacionalista Republicà d'Esquerra per formar un futur Casal d'Esquerra Republicana de Catalunya al districte i va demanar que s'acceptés aquesta fusió. Però Badosa, Fernández, Elies, Màrius Capalleras i Josep Casals van al·legar que, d'acord amb els estatuts, mentre deu socis volguessin continuar amb l'entitat, aquesta no podia desaparèixer.

A continuació es va procedir a una votació secreta. L'opció favorable a la fusió va vèncer per setze vots contra tretze. Però una vegada conegut el resultat, els perdedors van al·legar novament que no es podria dissoldre l'entitat i els altres van argumentar que de la fusió no en deien res als estatuts. Finalment, després de ser insul-

87. BENET, Domènec..., 25; «Notícies curtes», *La Humanitat*, 4 de juny de 1932, 4.

88. *Pàtria Nova Joventut Socialista*,...

tats, els membres del consell directiu van dimitir i en el seu lloc va recuperar la presidència Badosa, càrrec que mantindria fins a la fi de gener de 1933. La resta del consell de Pàtria Nova, que es volia mantenir independent, el formaven Joan Lluís Pujol Font a la vicepresidència, Josep Marlet com a secretari, Antoni Fernández de vicesecretari, Lluís Soler de tresorer, Josep Casals de comptador, Màrius Capalleras, Ramon Formiguera, Josep Elies i Domènec Latorre, com els quatre vocals.⁸⁹

De manera sorprenent, però, a mitjan febrer Badosa seria expulsat de l'entitat «per la seva tasca pertorbadora». Bàsicament sembla que per haver contret deutes durant la seva presidència, dels quals se'l va declarar únic responsable. En el marc d'una nova assemblea de socis, es va decidir traslladar la seu de l'organització, que ja seria definitiva, al carrer Bonavista, 39, xamfrà amb Menéndez y Pelayo.⁹⁰ El nou consell escollit el va presidir Antoni Fernández amb Juli Ferrer Salada de vicepresident, Josep Maria Marlet de secretari, Josep Casals de vicesecretari, August Plaja de tresorer, Manuel Fuster de comptador, i com a vocals Màrius Capalleras, Domènec Latorre, Josep Gaia Capdevila, germà de l'esposa de Latorre, i Ramon Formiguera. Aquest consell també va dictaminar que no acceptaria de cap manera la desaparició de l'entitat, contràriament al que demanava la comarcal de l'ERC.⁹¹

Tal com havia fet en l'etapa anterior a la Dictadura i seguint l'estil activista de Latorre, Pàtria Nova va guanyar anomenada fent de catalitzadora de la construcció d'un monument a Martí i Julià. La idea va prendre forma l'estiu de 1933. A tal efecte l'entitat va lliurar a Macià una petició signada pel CADCI, el Casal Nacionalista Martinenc i la seva secció de propaganda, Els Nèts dels Almogàvers, *L'intransigent* i el *L'Avençada*, i també La Barricada.⁹² Òbviament, Latorre, que guardava els seus segells, va fer reviure les seves dues anteriors organitzacions per simular que darrere de la proposta hi havia diversos grups. El mateix passava amb Els Nèts, que en l'etapa republicana era una entitat amb poc múscul, no pas com en els seus inicis.

A les acaballes d'any, Latorre va proposar la creació d'un grup feminal vinculat a l'entitat amb una quota mínima mensual de cinquanta cèntims; proposta que no es concretaria i de la qual un any després s'abandonaria la idea. D'altra banda es va acordar en el marc d'una nova assemblea que qui volgués anar a les llistes de l'ERC en la convocatòria municipal propera ho podia fer. Podia, per tant, participar en la lluita electoral, sense contravenir l'ideari de l'entitat. El 30 de desembre va resultar escollida una nova junta presidida per Antoni Fernández i amb Latorre de secretari.

En començar 1934, Pàtria Nova també va contribuir a impulsar la creació d'un monument a Àngel Guimerà, demanant al diputat lligaire al Parlament, Lluís Duran i Ventosa, que dirigia la comissió promonument, que reprengués els treballs per

89. *La Vanguardia*, 7 de juny de 1932, 8; «Pere Badosa malalt», *La Humanitat*, 26 de gener de 1933, 5; M. BARAS, *Acció Catalana. 1922-1936*, Barcelona, Curial, 1984, 11-15.

90. *La Humanitat*, 10 de setembre de 1932, 5; «Les oficines electorals d'ERC», 19 de novembre de 1932, 4; «Pàtria Nova», 9 de febrer de 1933, 2; *La Vanguardia*, 25 de març de 1933, 11.

91. *Pàtria Nova Joventut Socialista*...

92. *La Vanguardia*, 19 de juliol de 1933, 7; 13 d'agost de 1933, 5.

aconseguir-ho. Però ni en aquest cas ni en el del psiquiatre les administracions van donar una resposta ràpida, ni aplegar els diners per endegar-les fou senzill, després de nombroses reunions per l'un i l'altre cas amb Macià, i els alcaldes de Barcelona, Jaume Aiguader i Carles Pi i Sunyer. El que sí que van aconseguir de manera més immediata fou posar el nom de Martí i Julià a una plaça de Molins de Rei, i després d'una visita a Manresa a l'agost, l'entitat va agrair al seu alcalde, Francesc Marcet, que hagués batejat un carrer de la ciutat amb el nom del psiquiatre.⁹³

El periodista de *La Rambla* Lluís Aymamí corroborava l'estil activista de Latorre assenyalant que aquest cada any, uns dies abans de l'aniversari de les figures emblemàtiques del catalanisme, com ara Joan Maragall, Enric Prat de la Riba, o Àngel Guimerà i, sobretot, Martí i Julià, en comptes de dur articles al periòdic per provar de publicar-los, es presentava amb retalls d'altres anys, retrats i alguna gasetilla en què convidava els catalans a deixar unes flors a la tomba del patrici en qüestió. I l'endemà de l'aniversari tornava a la redacció, com un periodista que hagués cobert l'acte, amb una llista d'organitzacions que hi havien participat. Un llistat que, com s'ha vist, resultava sempre engruixit perquè ell mateix ja representava dues o tres entitats i un periòdic, a més de les d'Amèrica.⁹⁴

En l'entretant, Antoni Fernández Vidal presidia Pàtria Nova. A l'agost de 1934, Jacint Guinart va agafar el relleu al capdavant de l'entitat, que ja va presidir fins a la desaparició d'aquesta al final de la Guerra Civil. L'entitat va demanar després dels fets d'Octubre, arran dels quals es desconeix si va ésser clausurada, que es canviessin els noms dels carrers de Gràcia de Sant Agustí, Santa Tecla i Santa Teresa pels de Jaume Arquer –pare del catalanista Jordi Arquer–, Jaume Compte i Manuel González Alba, els darrers caiguts durant la revolta catalana.⁹⁵

Finalment, el 21 de juny de 1936 es va inaugurar el monument a Martí i Julià, obra de l'escultor Josep Dunyac, a la cruïlla de l'Avinguda 14 d'abril (Diagonal) i Gran Via de Ronda (Gran Via de Carles III). Per contra, la col·locació de la primera pedra del monument a Guimerà havia de tenir lloc el 17 de juliol a la cruïlla de l'avinguda Tibidabo, passeig de Sant Gervasi i Balmes, però l'inici de la Guerra Civil ja ho va impedir. El llarg procés que van seguir els projectes d'aquests monuments no va ser en cap cas una cosa única. També aquell juliol va tenir lloc al Parc de la Ciutadella la inauguració del monument als catalans que havien lluitat en la Primera Guerra Mundial. L'escultura, impulsada pel Comitè de Germanor amb els

93. *La Vanguardia*, 17 de gener de 1934, 9; 19 de gener de 1934, 28; 22 de setembre de 1934, 5; Arxiu Comarcal del Bages, Cartes de Pàtria Nova a Francesc Marcet, 28 d'agost de 1934 (disponible a www.memoria.cat/republica).

94. F. BUGUET, *Els diaris de la Rambla. Memòries del periodista Lluís Aymamí Baudina (1899-1979)*, Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1997, 74; *La Vanguardia*, 15 d'abril de 1936, 5; 26 de maig de 1936, 8.

95. *La Vanguardia*, 29 de maig de 1934, 6; 17 de juliol de 1934, 4; 22 de setembre de 1934, 5; 16 d'abril de 1935, 10; 22 de juny de 1937, 3; 23 de febrer de 1936, 7; M. LÓPEZ, *Els fets d'octubre de 1934 a Catalunya, més enllà de l'acció governamental*, tesi doctoral, Barcelona, Universitat Pompeu Fabra, 2012.

Voluntaris Catalans encapçalada pel doctor Joan Solé i Pla, es promovia des d'abans de la Dictadura de Primo de Rivera.⁹⁶

En començar la Guerra, Pàtria Nova va acordar no permetre l'entrada de nous socis fins que aquesta acabés. El febrer de 1938, es va nomenar socis de mèrit els que lluitaven al front: Antoni i Jordi Font Trabal, Jaume Martí Bosch, Jaume Xumetra Vilagut, Josep Camell Albert, Vicent Gaia Capdevila, germà de l'esposa de Latorre. Malgrat aquests noms es desconeix la capacitat real de mobilització que va tenir l'entitat. La columna Macià i Companys, promoguda per l'ERC, englobava uns 1.300 homes que van lluitar al front d'Aragó, des de la tardor de 1936.⁹⁷

Els homenatges, a l'agost de 1938, al parent dels membres de l'entitat Manuel Carrasco i Formiguera, afusellat a l'abril a Burgos pels militars rebels i l'11 de setembre a Enric Fontbernat, mort a Drassanes durant el sollevament rebel a Barcelona, junt amb La Falç, l'entitat de la qual havia estat membre fundador i a la qual havia batejat, van ser les darreres accions públiques de Pàtria Nova. Amb la derrota davant els militars rebels l'organització va desaparèixer. Denunciat per companys de feina de l'Ajuntament de Barcelona i acusat pels sollevats d'element independentista, el seu promotor, Domènec Latorre, va ser afusellat el mes de maig de 1939.⁹⁸

Conclusions

L'anomenada del Grop Joventut L'Avençada, el Grop La Barricada i la Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova, contràriament al que pot semblar en una lectura apresada dels periòdics del període 1918-1939, no fou deguda al gruix d'associats que van aplegar ni al relleu de la seva actuació, sinó a l'activisme del seu promotor Domènec Latorre amb les eines de què disposava; un periòdic i les notes que repartia per les redaccions abans d'anar a la feina. El que aquest pretenia era agitar, fer propaganda catalanista, no pas maldar per estructurar entitats i, encara menys, partits polítics.

En l'etapa compresa entre 1918 i 1922 aquestes entitats van tenir el suport del setmanari dirigit per aquest, *L'Intransigent*. Que aquesta publicació en fes esment, però, no era pas la constatació del seu dinamisme sinó de la preocupació de Latorre per fer-les-hi aparèixer. Les tres entitats del nacionalisme radical català són, en aquest aspecte, un bon recordatori que les organitzacions que més ressò tingueren a la premsa no necessàriament foren sempre les que més relleu tingueren en el seu moment o en el seu medi.

96. *La Vanguardia*, 2 de febrer de 1934, 10; 1 de març de 1934, 8; 24 de març de 1934, 7; 23 de maig de 1934, 9; 19 de juny de 1934, 10; 8 de juliol de 1934, 8; 7 de juliol de 1936, 9; 17 de juliol de 1936, 7; BENET, Domènec..., 31; J. ESCULIES, Joan Solé i Pla. *Un separatista entre Macià i Companys*, Barcelona, Edicions de 1984, 2011, 257-258.

97. *La Vanguardia*, 6 de desembre de 1936, 4; 8 de febrer de 1938, 5; 10 de juliol de 1938, 8; F. X. HERNÁNDEZ I D. ÍÑIGUEZ, *La Columna Macià-Companys*, Barcelona, Fundació Josep Irla, 2008, 41, 57.

98. *La Vanguardia*, 16 d'agost de 1938, 3; 11 de setembre de 1938, 4; BENET, Domènec..., 39-40; P. ANGUERA, *L'Onze de Setembre. Història de la Diada (1886-1938)*, Barcelona, Centre d'Història Contemporània de Catalunya - PAM, 384-385.

La dedicació gairebé exclusiva d'aquestes entitats a l'activisme polític, deixant de banda la generació de lleure, no va permetre que engruissin les seves files. D'altra banda, les accions endegades per aquestes entitats van anar encaminades a promoure el nacionalisme memorialista, mitjançant la promoció del bateig de carers, disposició de plaques i construcció de monuments. Unes activitats costoses en diners i temps però que, en cas de reeixir, permetien un ressò de les entitats impulsors més enllà del mateix medi ultracatalanista.

Fou aquest darrer aspecte, ja sobretot durant l'etapa republicana, el que donà un cert relleu a Pàtria Nova, una vegada L'Avençada i La Barricada havien desaparegut *de facto*. Latorre continuà amb la mateixa dinàmica de l'etapa predictatorial, ara ja sense el suport de *L'Intransigent*, però facilitant gasetilles a la premsa florent dels anys trenta. El seu activisme tingué ressò en les redaccions, també com a representant a Barcelona dels nombrosos casals catalanistes d'Amèrica. Donada l'equivalència d'un representant per cada vint-i-cinc associats a l'entitat, però, la seva entitat, a penes si podia enviar un o dos representants als congressos de l'ERC una vegada s'hi va adherir.⁹⁹

A Pàtria Nova mantenir una certa anomenada en la Catalunya republicana li va permetre projectar una imatge de continuïtat amb l'etapa anterior a 1923. I, en perspectiva i sense una anàlisi detinguda, generar la impressió que el seu paper en el magma ultracatalanista havia estat més rellevant del què en realitat fou.

Latorre, per la seva banda, guanyà projecció arran de la seva col·laboració amb Macià i del seu activisme. Encara que, de fet, com destacaria el polític d'Acció Catalana, Lluís Nicolau d'Olwer, no passés de ser un «modest i entusiasta catalanista».¹⁰⁰ El seu nom hauria romàs en un pla destacat en l'estudi del panorama intransigent, però essent molt més secundari en la historiografia del catalanisme en el seu conjunt, malgrat el seu final tràgic. Un fet que la biografia de Josep Benet, sense necessàriament pretendre-ho, va distorsionar.

L'afusellament, però, contràriament al que va emfatitzar aquest va ser degut més a la seva actuació com a propagandista que al fet mateix de defensar tesis separatistes. El nou règim que s'establí l'any 1939 allò que temia en primer lloc era els agitadors. Latorre havia donat mostres sobrades de ser-ne un.¹⁰¹ El seu objectiu i el de les seves entitats era *fer soroll*, organitzar actes a què assistís el màxim de catalanistes. No buscava el seu protagonisme, sinó generar propaganda. És per aquesta faceta, primerament, per la qual se'l volgué eliminar. Desenvolupar aquest aspecte, però, requeria un nou article i una nova aproximació biogràfica que no és l'objecte d'aquest treball.

99. «El II Congrés Ordinari d'Esquerra Republicana de Catalunya», *La Humanitat*, 24 de juny de 1933, 8; A. GONZÁLEZ VILATA, «Militància i implantació territorial d'ERC a les comarques de Barcelona (1932-1934)», a *Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana, Actes del VI Congrés de la CCEPC, Barcelona, 2-4 novembre de 2006*, Barcelona, Edicions de la CCEPC, 258.

100. L. NICOLAU D'OLWER, *Calit. Records de mestres i amics*, Barcelona, Edicions 62, 2012, 169.

101. Per a la mateixa idea en una altra situació, vegeu el clàssic de R. O. PAXTON, *Vichy France: Old Guard, New Regime, 1940-1944*, Nova York, Alfred A. Knopf, 1972.

APÈNDIX

Consells directius del Grop Joventut L'Avençada

	09.1918 (fundació)	06.02.1919	19.06.1919
P	Paulí Ruença	Joaquim Homet	Joaquim Homet
VP	Domènec Torre(a)s Jené	Joaquim Mercer	Salvador Rosés
S	C. Alemany Tubau	Antoni Ollé	
VS	M. Carbó Pasqual	Josep Toullot	
Co	Jaume Latorre Soler	Domènec Soler	
T	Aristides Cot Vila		
Ca	A. Huguet	Domènec Torre(a)s Jené	
B	J. Rovira		
V1	B. Solé Valls	Vicenç Peirató	
V2	Domènec Latorre Soler	Domènec Latorre Soler	
V3		Amadeu Casasayes	

Abreviatures: P, president; VP, vicepresident; S, secretari; VS, vicesecretari; Co, Comptador; T, Tresorer; Ca, Caixa; B, Bibliotecari; V, Vocal

Consells directius de la Joventut Nacionalista Radical La Nostra Ensenya

	13.02.1919 (fundació)	08.1919
P	Josep Ferrés	Miquel Boronat Llenas
VP	Miquel Vilà	Miquel Vilà
S	Antoni Fernández Vidal	Florenci Sánchez
VS	Florenci Sánchez	Jaume Font
Co	Francesc Vilà	Daniel Fortuny
T	Joaquim Casas	Joaquim Casas
V	Manel Galofré	Ricard Noy
V	Pau Martín	Antoni Fernández Vidal
V	Joan Xicola	Josep Matamoros
V	Àngel Verdó	Màrius Escofet

Abreviatures: P, president; VP, vicepresident; S, secretari; VS, vicesecretari; Co, Comptador; T, Tresorer; Ca, Caixa; B, Bibliotecari; V, Vocal

Consells directius de Joventut Nacionalista Obrera Pàtria Nova

	09.12.1919 (fundació)	01.1921	26.06.1921	27.02.1922	29.06.1922
P	Domènec Latorre Soler	Domènec Latorre Soler	Manuel Fondevila	Manuel Fondevila	Miquel Boronat Llenas
VP	Felip Ferrerres	Enric Rotllan Servós	Enric Rotllan Servós	Aristides Cot Vila	Enric Rotllan Servós
S	Pere Deulofeu Gol	Antoni Fernández Vidal	Pere Deulofeu Gol	Pere Deulofeu Gol	Joaquim Casas Rodilla
VS	Alexandre Cortès	Josep Ferreté Borrell	Josep Elia(e)s Gassó	Antoni Fernández Vidal	Antoni Fernández Vidal
Co	Francesc Durán	Ramon Formiguera Cruixent	Ramon Formiguera Cruixent	Ramon Formiguera Cruixent	Manuel Fuster
T		Joaquim Casas Rodilla	Joaquim Casas Rodilla	Joaquim Casas Rodilla	Antoni Formiguera Cruixent
V	Antoni Formiguera Cruixent	Pere Deulofeu Gol	Domènec Latorre Soler	Domènec Latorre Soler	Felip Ferrerres
V	Pere Pratcorona	Miquel Boronat Llenas	Màrius Escofet	Màrius Escofet	Màrius Escofet
V	Joan Catà	Manuel Amat Girona	Antoni Formiguera Cruixent	Antoni Formiguera Cruixent	Antoni Formiguera Cruixent
V	Paulí Ruença	Felip Ferrerres Montroig	Manuel Amat Girona	Miquel Boronat Llenas	Francesc Durán Vinuesa

Abreviatures: P, president; VP, vicepresident; S, secretari; VS, vicesecretari; Co, Comptador; T, Tresorer; Ca, Caixer; B, Bibliotecari; V, Vocal

Consells directius de Pàtria Nova Joventut Socialista de Catalunya
(durant 1931) i de Pàtria Nova - Joventut d'Esquerra Nacionalista Radical
(a partir de 1932)

	17.06.1931	02.01.1932	07.06.1932	30.07.1932	11.12.1932
P	Enric Rotllan Servós	Joan Ramírez Sagarra	Pere Badosa Guardiola	Àngel Sabaté Cantó	Pere Badosa Guardiola
VP	Joan Ramírez Sagarra	Paulí Ruença Oliva	Paulí Ruença Oliva	Santiago Vivancos Farrés	Joan Lluís Pujol Font
S	Joaquim Casas Rodilla	Joaquim Casas Rodilla		Joaquim Andrés Cemeli	Josep M. Marlet Faura
VS	Jacint Guinart Vilamajor	Jacint Guinart Vilamajor		Jacint Guinart Vilamajor	Antoni Fernández Vidal
Co	Manuel Fuster Guilà	Josep Elia(e)s Gassó		Manuel Fuster Guilà	Josep Casals Tarragó
T	Antoni Formiguera	Antoni Formiguera		August Plaja Jubert	Lluís Soler Meya
V	Antoni Fernández Vidal	Domènec Latorre Soler		Benet Mori Ballester	Màrius Capalleras Tarinas
V	Domènec Latorre Soler	Ferran Rotllan Servós		Josep Elia(e)s Gassó	Ramon Formiguera
V	Ramon Formiguera	Ramon Formiguera		Carles Garrit Sensano	Domènec Latorre Soler
V	Josep Riera Fàbregas	Antoni Balanyà Pallejà		Cecili Padró Llucià	Josep Elies Gassó
V				Juli Ferrer Salada	
V				Antoni Formiguera	

	<i>17.02.1933</i>	<i>30.12.1933</i>	<i>21.08.1934</i>	<i>16.04.1935</i>	<i>15.04.1936-fí de 1938</i>
P	Antoni Fernández Vidal	Antoni Fernández Vidal	Jacint Guinart Vilamajor	Jacint Guinart Vilamajor	Jacint Guinart Vilamajor
VP	Juli Ferrer Salada	Conrad Capella Torrà	Conrad Capella Torrà		
S	Josep M. Marlet Faura	Domènec Latorre Soler	Domènec Latorre Soler		Domènec Latorre Soler
VS	Josep Casals Tarragó	Josep Casals Tarragó	Josep Casals Tarragó		
Co	Manuel Fuster Guilà	Manuel Fuster Guilà	Ricard Rolas Giménez		
T	August Plaia Jubert	Antoni Formiguera	Antoni Formiguera		
V	Màrius Capalleras Tarinas	Ramon Formiguera	Ramon Formiguera		
V	Domènec Latorre Soler	Paulí Ruença Oliva	Joaquim Homet Font		
V	Josep Gaia Capdevila	Jacint Guinart Vilamajor	Josep Gaia Capdevila		
V	Ramon Formiguera	Ricard Rolas Giménez	Antoni Fernández Vidal		

Abreviatures: P, president; VP, vicepresident; S, secretari; VS, vicesecretari; Co, Comptador; T, Tresorer; Ca, Caixer; B, Bibliotecari; V, Vocal